زنجیرە وتووێژ: **دوکتور هوشەنگ کامکار**

مۆسیقای کوردی چییە و بە چی دەگوترێ مۆسیقای کوردی؟ گەر نەزانیین مۆسیقای کوردی چییە، لە سەر چ بنەما و چ ستاندارد و چ زانستێک بەرهەمەکانی حەسەن زیرەک، سەید عەلی ئەسکەر و دەیانی تر هەڵدەسەنگێنیین؟

ڕێداکسیۆنی "١٠٠ ساڵەی حەسەن زیرەک" بیست و سێ پرسیاری بۆ کۆمەڵێک شارەزای مۆسیقا نارد، کە ئیمکانی پێوەندی لە گەڵیان هەبوو. مەبەست ئەوەیە ئەم پرسیارانە بگاتە هەر شارەزایەکی مۆسیقای "کوردی" لە هەر شوێنێکی هەموو کوردستان و دەرەوەی وڵات.

ڕەنگە لەم ڕێگایەوە، دیالۆگێکی زانستیانە لە نێوان شارەزایانی مۆسیقا سەر بگرێ و لە هەمان کات بنەما و ستاندارد لە بەستێنی مۆسیقای "کورد" ڕوونتر بکرێتەوە. ڕەنگە پرۆژەی 100 ساڵەی زیرەک دەرفەتێکی گۆنجاو بێت بۆ جێبەجێکردنی ئەم ئەرکە گرنگە نەتەواویەتییە.

لەم هەفتەیەوە ئەو گفتوگۆیانە کە پێشتر لە گەڵ ئەنوەر قەرەداخی، هوشەنگ کامکار، بیژەن کامکار، مەزهەر خالقی سازدراون وبە زمانی ئاڵمانی چاپ کراون، بە کوردی بڵاودەکرێنەوە. وتووێژە تازەکان کە هێندێکیان ئامادەیە،لە درێژەدا بڵاو دەکرێنەوە. ئەو کەسانەی خوازیاری وڵامدانەوە بە پرسیارەکان بن، بە مەیلەوە بۆیان دەنێردرێ.

ڕێداکسیۆنی "١٠٠ ساڵەی حەسەن زیرەک" **redaktion@rojhalat.de**

ب. فەرشی کاك هوشەنگ ئێوە پێشتر کاری سەمفۆنی تان کردوە گەرکمە بزانم مۆسیقای کوردی چ توانایەکی تێدا هەیە کە ئێمە بتوانین مۆسیقای مودێرنی ئەمرۆی دنیای لێ ساز بکەین ؟

ە. کامکار ئەڵبەتە تەنیامۆسیقای کوردی نییە کە ئەم توانایەی هەس بەڵکو هەر چەشنە مۆسیقایەکی

ڕەسەن ،، فۆلکس،، ئەم تەوانایەی هەس بە شێوەی ئورکستر گەورە دەربێت، ئورکستر سەمفۆنیك بەتایبەت. تا ئەو جێگە کە من ئاگادارم لە ئێراندا بە نەزەری من یەکێك لە پڕ تەحەروکترین و جوانترین نەغمە و ملۆدیگەل لە ناوچەی کوردستانات پەیدا دەبێ لە جێگەی تری ئێراندا نییە! تەواو مەقام گەڵ دەتوانن لەمۆسیقای کوردیدا پەیدا بکەن! بەڵام مۆسیقای باکوری ئێران یا باشوری ئێران مەقامات تایبەتیان هەس بۆ وێنە لورستان ماهوری هەس، باکور تەنیا شوری هەس، لە کوردستانی خۆمان هەرچی مەقامە هەس! ملۆدیگەل جوراجور تەواو توانای هەس کە بە ئورکستر گەورە دەربێت.
بەڵام پەیوەندی بەو کەسەوە هەیە کە کارەکە ئەکا، ئایا سەوادی مۆسیقای زانستی هەس، زانیاری هەس، ئیتر هەڵدەگەرێتەوە بۆ توانایی ئەو کەسە کە ئەم ملودیە چۆن بە کەڵك بێنێت،

که ڕەنگ و کەسایەتی خۆی لە دەست نەدا، یانی تەکنیکی ئاهەنگسازی داینەپۆشی کە ڕەسەنییەتی ملودی لە ناو بەرێ، ئەمە پێوەندی بە توانایی ئەم ئاهەنگسازەوە هەیە.

ب. فەرشی تا ئێستا لەم ڕێگەدا ئێوە چ کارگەلێکتان کردوە؟

ە. کامکار بەهاران ئابیدەرم بەم تەکنیکە دەسپێکرد، بە کەڵکوەرگرتن لەتەکنیك مۆسیقای کلاسیك، هەم ئۆرکستر، هەم هارمونی، هەم کونترا و تەکنیك گەل تر کە هەسیەتی، سازگەل سونەتی وەتەك مۆسیقای کوردی کەڵکم وەرگرتووە، ئەم نەوارە تەقریبەن سەرکەوتوو بوو. ئەرسەلان برام کارێکی بەناو(افسانەسرزمین پدری) هەر بەم تەکنیکەوە ساز کرد، کە تەواو نەوای کوردی هەیە. من و ئەو لەم دوایانەدا کارێکمان نووسی بە ناو سەمفونی کوردی کە پارەکە لە تاران لە لایە ن تۆماس کریستیان داوید کە یەکێك لە ڕابەرگەل خاس ئۆتریشە پێشکەش کرا کە هەر ئەو تەکنیکەی هەیە و ملودیشی کوردیە، لە تەك ئۆرکستر و گروە کۆر پێشکەشکرا. مەتنەکەم هاوردە سوئید لە ستۆکهولم لینەش پێشکەش دەکرێ. گارگەل فرەم بووە بەڵام گەرەکمە شتێك بێژم لە ناو تەواو کارگەلێك کە من و ئەرسەلان وەك کار سەمفونی ئەیکەین مۆری کوردی بوون، ها بە پای مۆسیقا کەوە، ئەگەریش بە زمانی فارسی بێت وەك"شەباهەنگام"، "درگلستانە" کە شەهرام نازری خوێندیە گشتی ئاهەنگ و هەوای کوردی ها تێیا.

ب. فەرشی لە بەرنامەتاندا هەیە لە ئوروپا شتی وا پێشکەش بکەن ؟

ە. کامکار ئەکرێ، ئەشێ ئیمکانات هەبێ، بەداخەوە هیچ چەشنە یارمەتییەك نادرێین، هیچ جێگەیەك نییە کە یارمەتی بدات بۆ پێشکەش کردنی کار. ئێوە ئەزانن وەختێك مۆسیقا ئەنووسرێ ئەشێ پێشکەش کرێ، بۆ پێشکەشکردن هێندێك پێداویستی هەیە کە ئەوانە هەڵدەگەرێتەوە بە جەنبەگەلی مادی، ئێمە چەند دانە کارئامادەمان هەست کە بە ئۆرکستری گەورە ئەبی پێشکەش کرێ، بە کەمالی مەیلەوە هەر ئۆرکسترێك گەرەکی بێ پێشکەشی کا ئەینێینە ئیختیارییەوە بەڵام ئێمە خۆمان توانایماڵیمان نییە، بە فەرز جێگەیەك بێژێ ئەمەمان بە ئۆرکستری سەمفونیك پێشکەش کە.

ب. فەرشی ئێوە لە ئێران و ناوچەدا فرە ناوبەدەرن لە سەرمۆسیقای کوردی و فارسی ئایا ڕێکخراوی ناونەتەوەی فەرهەنگی تا ئێستا نەهاتوون یارمەتیتان بدەن بۆ ئەوەی هەنگاوێك هەڵبگرن لە دەرەوە بۆ پێشکەش کردنی ئەم مۆسیقایە ؟

ە. کامکار هیچ کەسێك تائیستا چ یارمەتێکی بە ئێمە نەکردوە، پێوەندی نەگرتووە تەنیا لە سوئید خانە هنر ئێران ئاغای شفیعیان کە بە ڕاستی فرە تێدەکۆشێ ئەم کارە ئەنجام بدا، ئەلان ،،پارتیتورەکەی،، ئەو سەمفۆنییە کوردیە دەکاتە کامپیۆتری و دیداتە ئۆرکستر بۆ پێشکەش کردن، یانی خۆی زەحمەت ئەکێشێ! هیچکەس تا ئێستا یارمەتی ئێمەی نەداوە بۆ ئەوەی کارەکانمان بناسێنین چوون ئەو کارگەلە تاوەختێك نەنانسێندرێ، نەناسراو دەمێنێتەوە، هەرچی زەحمەتیش بنیادەم ئەکێشێ بەم جورە نەتیجەی مسبەتی نییە!

ب. فەرشی تا ئێستا لە فستیوالێکی ناونەتەوەیی بەشداریتان کردوە کە هەم فرسەتێك بێت بۆ ناسین و هەم پێشکەشکردنی هونەرەکە؟

ە. کامکار فستیوالێکی تایبەتی نا بەداخەوە، پێوەندییەکمان نەبووە لە تەك جێگەیەکدا، ئەوەی کە توماس کریستیان داوید ئەم کارەی منی پێشکەشکرد فرەخۆشی هات فرە تەئسیری تێکرد. موسیقدانێکی گەورەیە هەم ڕابەر گەورێکە هەم ئاهەنگساز، خۆی ڕابەری ئۆرکستر سەمفونیکی برلینە، من وتم پێی بۆچە ئێوە لە دەرەوە کارێك ناکەن بۆ ئێمە؟ بە ئاشکرا وتی سەرمایە گوزاری ئەشێ بکردرێت بۆ ئەم کارە، ئورکستر سەمفۆنیك شەهرداری ئەم جێگاگەلە پوڵ ئەدەن بە باخ و بتهون لێبدەن. هیچوەخت نایەن لە بان تۆوە سەرمایەگوزاری بکەن! بەداخەوە وەزعەکە ئاوایە، ئەشێ کەسێك پشتیوانی ماڵی بکا تا کارەکە پێشکەش کرێ ئەم گیروگرفتە هەس!

ب. فەرشی ئایا هیچ ئیمکانیك بۆ ئێوە نەهاتوتە پێش لە لایەن دەوڵەتی ئێرانەوە بتوانن لە دەرەوە کارێکی وا بکەن؟

ە. کامکار نا بەڵام لە ناوەوە پێشکەشمان کردوە و ئیمکانات هەیە ئورکستر سەمفۆنیك هەیە و زۆر پێشکەشکراوە بەڵام هەر لە ئێران.

ب. فەرشی هۆی ئەویە نەتانتوانیوە لە ئیمکاناتی دەوڵەتی کەڵك وەرگرن ؟

ە. کامکار نا ئێمە کاملەن بە شەخسی کاردەکەین، ئەسڵەن پێوەندیمان لەتەك هیچ جێگەیەکدا نییە، تەنیا بۆخۆمان کاردەکەین، بۆخۆشمان ئەشێ پێوەندی بگرین لە گەڵ ئورکستر سەمفونیك لە دەرەوە یا جێگەیك، توانایی شتێکی وامان نییە!

ب. فەرشی بەرنامەی داهاتوتان لەم پێوەندیەدا چییە؟

ە. کامکار لەم سەفەردا من بەرپرسی هونەری تیپەکەم، لەساڵی ٩٦ لە ئەمریکا و کانەدا بەرنامەمان هەیە، ٦ کونسرت لە فەرانسەدا هەس. زۆرتر ئامانجی ئێمە لەم سەفەرەدا ناساندنی نەغمەگەل کوردیە رەسەنترین نەغمەگەلی کوردی. چەند رۆژ لەمەوبەر ئورگانیزاتۆری ئێمە (خانمیکی ئینگلیسیە) پرسیاری کرد بۆچە خۆتان نەغمەی کوردی دروست ناکەن؟ وتمان بۆئێمەکارێکی نییە هەرکام لە منالەکان ئەتوانن دروست کەن بەڵام حەولی ئێمە ئەوەسە کە ئەو نەغمە گەلە رەسەنە جارێ تۆمارکەین بناسێندرێ و گوم نەبێ، لە ئیختیار مەردم دابێ دوایە ئەگەر دیمان لازمە خۆمان حەتمەن دروست ئەکەین. ئەمە لە باری توری منالەکان لەباری کاری خۆمان یەك دوو مانگە خەریك کاری گەورەی ئورکستریم بە شێوەێکی مودێرن ، لە بانی شێعر »ئەحمەدرەزا ئەحمەد« کار دەکەم، یەکێك لە شاعرانی نەوپەرداز ئێرانە! ئێستا لە حاڵی پشوودان دام لە ناو ئەو کارە کە وتم حاڵ و هەوای کوردی هەیە.

ب. فەرشی کاك هوشەنگ ئێوە پێوەندیتان لە تەك ئەو تیپەمۆسیقایانەی بەشەکانی تری کوردستان هەیە؟ بۆ وێنە کاك ئەنوەر قەرەداخی لە کوردستان زۆر بەناو بانگە و فرە کاری کردوە و ئاگاداری کاری ئێوەشە، ئایا ئیمکانی ئەوە نییە کاری هاوبەشی بکەن؟ کە هەم ئەبێتە هۆی پەرەساندنی مۆسیقا و هەم رەنگاورەنگی مۆسیقا زیاتر دە کا.

ە. کامکار گۆڕینەوەی بیروفکر هەمیشە باشە ئەو دەستکەوتانە کە ئەوان لە مۆسیقادا هەیانە یا کارگەلێك کە من کردومە ئەگەر وەسیلە یەك بێ بینینە ئیختیار یەکترەوە سەرکەوتوتر ئەبێ. بەڵام تا ئیستا بۆ من ئەم فرسەتە نەهاتوتە پێش زیارەتیان بکەم بە یەکەوە دانیشین بزانین چ کارگەلێکیان کردوە ئەگەر پێش بێت فرە پێشوازی ئەکەین.

ب. فەرشی یانی لە چوارچێوەی »تبادلات فرهنگی« نێوان ئێران و ئەو وڵاتانەدا کە هەیە ناگونجێ؟

ە. کامکار حەقیقەت ئەوەیە ئێمە تیپێکی بە تەواو شەخسین هیچ چەشنە پێوە ندییەکمان لە تەك هیئچ ئورگانێك و هیچ کەسێك نییە!

ب. فەرشی کاك هوشەنگ لە کارەکانتاندا ئایا تەنیا لەمۆسیقای ناوچەی کوردستان کەڵك وەردەگرن یا بۆتان فەرق ناکا؟

ە. کامکار هیچ فەرقی نییە من هەر ملۆدییەك کە بەنەزەرم جوان بێت و بزانم توانایی کاری سەمفۆنیکی هەس کەڵکی لێوەردەگرم هی هەر شوێنێك بێ سنە یا شوێنی تر.

ب. فەرشی مەرحوم باوکتان وەك من بیستومە ملۆدی زۆری کوردی کۆ کردۆتەوە ئایا حەول ئەدەن ئەم کارانەی کە بەداخەوە ناتەواو ماوەتەوە درێژەی پێبدەن ئایا بۆ ئەم کارە پرۆژەیەکتان هەیە؟

ە. کامکار وتم ئێمە ئێستا ئامانجمان دوبارە سازکردنەوەی رەسەنترین نەغمەگەل کوردین، جارێ لەم خەزینە خەریکین کەڵك وەردەگرین ئێستا کار لەسەر ئەم ملۆدیگەلە رەسەن و خاوێنە ئەکەین ڕەنگە لە بیر بچێتەوە زیندوی کەینەوە!

ب. فەرشی کاك دوکتور ئێوە پێشتر کاری مۆسیقاتان بۆ شانۆش کردوە لە گەڵ ئاغای بەهروز غەریب پور هاوکاریتان بووە ؟

ه. کامکار بەڵێ چەند کارم لە گەڵ بەهروز غەریب پور هەبوو بەڵام کەم بوو، لەم زەمینە فرە زانیاریم نییە .

ب. فەرشی بەڵام کارگەلێکی سەرکەوتوو بوون!

ه. کامکار بەڵێ کارگەل خاسێك بوو بەڵام توانایی من لەم زەمینەدا نییە.

ب. فەرشی مەبەستم ئەوەیە مۆسیقای کوردی ئەگەر کاری لە سەر بکرێ توانایی کاری شانۆ و سینەمای هەیە ؟

ه. کامکار دەقیقەن پێوەندی بە دانش و زانیاری ئەو کەسەوە هەیە کە کەڵکی لێوەردەگرێ، رەنگە کەسێك بێت لە رەسەن ترین وپاك ترین نەغمەگەل کوردی کەڵك وەرگرێ بەڵام زانستی مۆسیقایی نەبێ وخراوی کا. یانی دانشی مۆسیقای نەوێ و بە پیچەوانە خراوی کا. ئەو مۆسیقا وەسا تەڵای ناب ها بەدەست کەسێکەوە چی پێبکا . ڕەنگە تەراشی خاس نەوێ، نەزانی لە جێگەی خراو دایبنێ کەڵکی خراوی لێوەرگرێ بەڵام پێوەندی بەو کەسەوە هەیە لە بانییەوە کار دەکا، من فرە موزیسین ئەناسم ئێستا هان لە ئێراندا لە تێمگەل کوردی کەڵك وەردەگرن بەڵام خراوی دەکەن، یانی جوان دەرنایا دەقیقەن وەسا گوندییەك کەبە فوکل و کراوات و پاپیون و ئودکۆلۆنەوە ویڵی کەیە شانزەلیزەی پاریس، ئەسڵەن ناتوانێ بڕواتە رێوە!. یانی لە قالبگەل تەکنیك مۆسیقای کلاسیك ناوێت ئەو ملودیە خراو بەکار بەرێ، ئەشێ زانستی ئەوەت بێ سەقەتی نەکەی، یانی شەرمی پێنەوێت کە بڕواتە ڕێوە، ڕاحەت بێ، ئازاد بێ. کارگەلێك دەکەن نازانم بیژەن بە ئێوەی وت یانا؟مۆسیقای کوردی ئەوەندە لە ئێراندا بڵاو بۆتەوە کە حەتتا لە ناو تەك نەوازی گەلیاندا ملۆدیگەل کوردی بەکار دێنن . ئەمە دوو حاڵەتی دەتوانێ ببێ یا حاڵەتی موسبەت و خاسی هەیە کە ئاکامەکەی جوان و ئەو رەنگاورەنگی مۆسیقای کوردی هەس و یا بەپیچەوانەوە! مۆسیقای کوردی هێندە بە سەرمۆسیقای ئێرانیدا زاڵ بووگە کە ڕەنگە کەڵکی ناشیانەی لێوەرگرن! حەولی ئێمە ئەوەیە ئەومۆسیقایە بپاریزین کەڵکی لێوەرگرین و بیخەینە بەردەم گوێگرەکان.

ب. فەرشی زۆر حەزمان دەکرد زۆرتر لە گەڵتان دانیشین بەڵام ئێوە بە پەلەن و لە سەر سەفەر بۆ دوا قسە ئەگەر شتێکتان گەرەکە بێژن، فەرموون ؟

ه. کامکار وەڵا نا ئێمەش ئامادەگیمان نەبوو تەنیا حەتمەن بیژەن باسی کردوە ئەو چەشنە مۆسیقایە پێویستی بە پشتگرتن هەیە هەم مادی هەم مەعنەوی، بەداخەوە مادیش فرە زۆرتر کە بتوانێ بناسێندرێ، مۆسیقا هەتا گوێی لێنەگری بەدەرد ناخوا، بۆ شنەفتن مۆسیقا حەتمەن مەسایل مادی گەرەکە بۆ وێنە ئێمە کار ئامادە دەکەین بە پوڵ ئێران یەك ملیون و پانسەد هەزار تمەنی بۆ تۆمار کردن گەرەکە، ئێمە هێندێك جار بووگە حەتتا وەسیلەگەلمان فروشتوە حەتتا چت گەلی ژنان تەڵا! دوای ئیمکاناتی بڵاوکردنەوە لە ئێراندا فرە گرینگە چ جورێك بڵاوی کەینەوە کە تۆ بتوانی خۆت لە سەرپا ڕاگری، کە کاری دوایە پێشکەش بکەی، فرەموشکلە! بە داخەوە هیچ رێکخراو وئورگانێك نییە یارمەتی ئێمە بدات و بێژێ ئاغای هوشەنگ کامکار تۆ برۆ هەرچی فیکر دەکەی دروستە ئەنجامی بدە، نگەران هیچ مەسەلەیەك مەوە و کارەکەت بناسینە، خوب ئەوە باشترین هەل و مەرجە بۆ یەك ئاهەنگساز و یەك موزیسین کە بتوانێ ئەوشتە وا خۆی گەرەکیە، خۆی حەزی لێدەکا، خۆی ئەزانێ دروستە ئەنجامی بدات بە هەرحاڵ هیوادارم ئێوە بەم وتووێژانە بەم چالاکیانە کە دەیکەن رێگەیەك پەیدا بکەن کەمۆسیقاکەمان روی جیهانی پەیدا بکا !

ب. فەرشی هیوادارین. داوای سەرکەوتنتان بۆ دەخوازین و زۆر سپاس بۆ ئەم دەرفەتە کە لە ئیختیار ئێمەتان دانا.

ه. کامکار خواهش دەکەم.

1995/5/15 شاری کوڵن هوتێل ئەم راتهاوس ئالتەمارکت

ئەم وتووێژە لە گۆڤاری کوردستان هویتە Kurdistan heute Nr. 16 – Oktober / November 1995 چاپ کراوە
* زمانی گفتوگۆ وەک خۆی پارێزراوە و نەگۆڕدراوە.